

Результати активного виявлення туберкульозу та латентної туберкульозної інфекції протягом 2023 року

Подолання туберкульозу (далі – ТБ) до 2030 року у відповідності до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 має стати реальністю і кожен керівник має поставити собі це за мету. З прийняттям Закону України «Про подолання туберкульозу в Україні» ми перейшли від намірів до реальних дій з подолання ТБ. Профілактика ТБ та систематичний скринінг на ТБ є пропуском, пріоритетними напрямками в подоланні ТБ, що є наскрізними і в Плані дій щодо боротьби з туберкульозом для Європейського регіону ВООЗ на 2023–2030 рр..

З метою оптимізації національних політик у сфері протидії ТБ наказом МОЗ України від 16.02.2022 року № 302 затверджено Порядок організації виявлення туберкульозу та латентної ТБ інфекції, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 30 березня 2022 року за № 366/37702 (далі - Порядок з виявлення ТБ та ЛТБІ). Порядок з виявлення ТБ та ЛТБІ врегульовує відповідні правовідносини з питань організації виявлення осіб, хворих на ТБ та осіб із ЛТБІ: документом визначається чіткий порядок здійснення систематичного скринінгу на ТБ на різних організаційних рівнях, визначено функції закладів охорони здоров'я під час здійснення активного та/або пасивного виявлення захворювання на ТБ/ЛТБІ серед визначених груп ризику та загального населення. Завдяки цьому відсоток виявлення людей з туберкульозом у 2023 році зріс на 7% у порівнянні із 2022 роком і на 10 % перевищує зазначений показник 2021 року. Центр щорічно узагальнює інформацію про загальну кількість осіб з груп ризику розвитку туберкульозу в регіонах, їх розподіл за групами ризику та результатами систематичного скринінгу на туберкульоз. Однак, результати узагальнення зазначеної інформації за 2023 рік викликають стурбованість, оскільки відсоток охоплення осіб із груп ризику розвитку ТБ скринінгом на ТБ в цілому знизився із 78% до 76,6% у порівнянні з 2022 роком, насамперед, за рахунок:

- дорослих осіб із захворюваннями, що призводять до ослаблення імунітету (хворі із злоякісними новоутвореннями, цукровим діабетом, пацієнти, які отримують імуносупресивну терапію, терапію інгібітором ФНП-α, гемодіаліз, перитонеальний діаліз, готуються до трансплантації органів чи кісткового мозку), де відсоток охоплення зменшився на 10 і складає 80%. Найнижчі показники у Рівненській (34%), Сумській (46,3%), Закарпатській (53,9%) областях; дорослих осіб з вперше виявленими фіброзними залишковими змінами в легенях, які не отримували лікування від ТБ. Низький відсоток охоплення скринінгом таких осіб у Київській (54,4%), Чернівецькій (61,5%);
- дорослих осіб, які зловживають алкоголем чи вживають наркотики, де скринінгом на ТБ охоплено лише половина когорти. Найнижчі показники у Закарпатській (43,7%), Волинській (46%), та у прифронтових областях;
- дорослих осіб, які перебувають у закладах охорони здоров'я психоневрологічного профілю, де охоплення скринінгом складає лише

54%. Найнижчі показники охоплення у Волинській (8,4%) та Закарпатській (32,6%) областях

Низьким залишається відсоток охоплення скринінгом на ТБ наступних ключових та вразливих груп населення:

- діти і дорослі, які живуть з ВІЛ охоплені обстеження лише на 79,7%, найнижчі показники у Чернігівській (37,6%), Волинській (45,6%), Одеській (48,8%), Тернопільській (56,6%) областях;
- дорослі особи, які працюють або працювали в минулому у виробничих умовах із впливом діоксиду кремнію (головним чином, шахтарі і працівники металургічної галузі) – 62,5%, найнижчі показники в Одеській (17%), Київській (32%), Чернівецькій (44,4%), Волинській (44,9%) областях;
- мігранти, в тому числі, внутрішньо переміщені особи – 51,5%, найнижчі показники у Закарпатській (12,6%), Одеській (19,6%), Волинській (34,2%) областях;
- особи, які перебувають за межею бідності (зокрема, особи, які перебувають на обліку як малозабезпечені) – 48,3%. Найнижчі показники в Одеській (10%), Закарпатській (32,9%), Тернопільській (49,7%).

Для досягнення амбіційної цілі ліквідації туберкульозу до 2030 року, існує гостра необхідність інтенсифікації виявлення випадків цього захворювання. Однією з таких стратегічних цілей є систематичне обстеження на туберкульоз у групах високого ризику та вразливих верствах населення.

Відповідно до цілей Стратегії ВООЗ країнам слід досягти щонайменше 90% охоплення систематичним скринінгом на туберкульоз осіб із визначених груп ризику.

Класичне визначення, що хворобі легше запобігти, ніж її лікувати, є актуальним і в питаннях боротьби з ТБ. Право на медичні профілактичні заходи закріплено в Європейській хартії прав пацієнтів, у статті 1 якої йдеться, що “кожна людина має право на належне медичне обслуговування, спрямоване на попередження захворювання”. А нинішній курс трансформації передбачає орієнтацію не на хвороби, а на здоров’я кожного конкретного пацієнта. Однак, аналізуючи інформацію з регіонів щодо скринінгу на ЛТБІ та профілактичне лікування ТБ стає зрозумілим, що профілактиці ТБ приділяється недостатньо уваги як зі сторони фахівців первинної медичної допомоги, так і спеціалізованої. Так, профілактичне лікування туберкульозу отримали лише 83,4% дітей і дорослих, які мали близький або осередковий контакт з хворим на туберкульоз з бактеріовиділенням і лише третина дітей до 5 років серед цієї категорії осіб. Для цієї категорії осіб підтвердження ЛТБІ не є обов’язковою умовою, але може здійснюватися, при визначенні показань до призначення ПЛ ТБІ.

Низька питома вага охоплених ПЛ ТБІ серед дітей (старше 12 місяців), підлітків та дорослих, які живуть з ВІЛ та отримують АРТ – 11,7%, дорослих осіб, які працюють або працювали в минулому у виробничих умовах із впливом діоксиду кремнію (головним чином, шахтарі і працівники металургічної галузі) – 13,3%, які отримують лікування інгібітором ФНП-α – 60%, які отримують гемодіаліз, перитонеальний діаліз – 71,4%.

Ці тривожні дані спонукають до термінових та скоординованих дій, оскільки можуть становити значний ризик для системи громадського здоров'я в цілому. Захист населення від інфекційних хвороб є одним із пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.